

Kasvu ja työllisyys – jatkuuko elpyminen?

Kuntaliitto 14.9.2017

VTT Jaakko Kiander

Kasvun ja työllisyyden näkymät & haasteet

- Finanssikriisin pitkä varjo
- Pitkä kuiva kausi
- Euroopan ongelmat ja EKP
- Suomen erityisongelmat
- Miksi kasvu käynnistyi?
- Voiko kasvu jatkua?
- Pitkän aikavälin haasteet pysyvät
- Onko roboteista apua?

Finanssikriisin pitkä varjo

- Vuoden 2008 finanssikriisi aiheutti laajan pankkikriisin ja syvän globaalin taantuman vuonna 2009
- Kriisin taustalla yritys- ja kotitaloussektorien ylivelkaantuminen ja pankkisektorin ylimitoitettu riskinotto monissa maissa
- Talouden romahdus vältettiin valtioiden tukitoimilla, mutta velkaongelmaa ei ratkaistu
- Seurannut hitaan kasvun ja matalan inflaation kausi on merkinnyt sitä, että velkarasitus on vähentynyt hitaasti – samalla valtiot ovat velkaantuneet lisää

Pitkä kuiva kausi: sitkeä taantuma ja kasvava tyytymättömyys

- Finanssikriisi heikensi kasvuodotuksia ja riskinottoa ja –halua
- Seurauksena pitkäaikainen investointien lasku useimmissa teollisuusmaissa
- Investointilaman seurauksina tuottavuuden kasvuvauhdin hidastuminen ja työllisyyden sekä reaaliensioiden heikko kehitys
- Ongelmina monissa maissa työttömyys, heikko ansiokehitys ja tuloerojen kasvu
- Huonon talouskehityksen vuoksi luottamus hallitsevien eliittien kykyyn ohjata taloutta heikentyi – poliittisena seurauksena populismin nousu

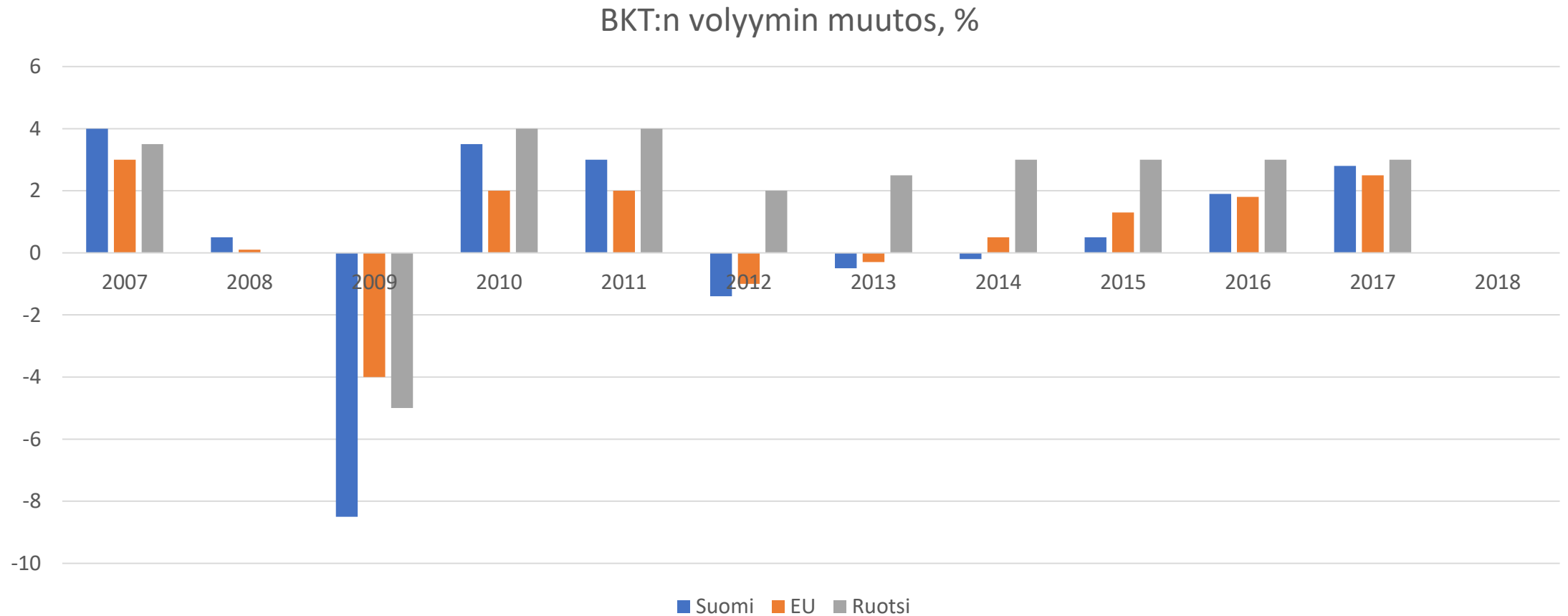
Euroopan ongelmat ja EKP:n rooli niiden ratkaisijana

- Kreikan velkakriisi sai Euroopassa aikaan huolen julkisesta velasta ja johti finanssipolitiikan kiristymiseen 2011→
- Talouden elvyttäminen jäi EKP:n rahapolitiikan vastuulle
- Pääjohtaja Draghi aloitti v. 2012 poikkeuksellisen ekspansion:
 - Ohjauskorot nolnaan ja jopa miinukselle
 - Lisäksi laajat ja pitkäaikaiset velkakirjojen osto-ohjelmat
 - Vaikutukset hitaita mutta lopulta EU-taloudet kääntyivät nousuun 2014-2015
 - Seurauksia:
 - Matalat korot haitallisia säästäjille; toisaalta johtaneet omaisuusarvojen nousuun
 - Huomattava osa euromaiden julkisesta velasta siirtynyt keskuspankeille

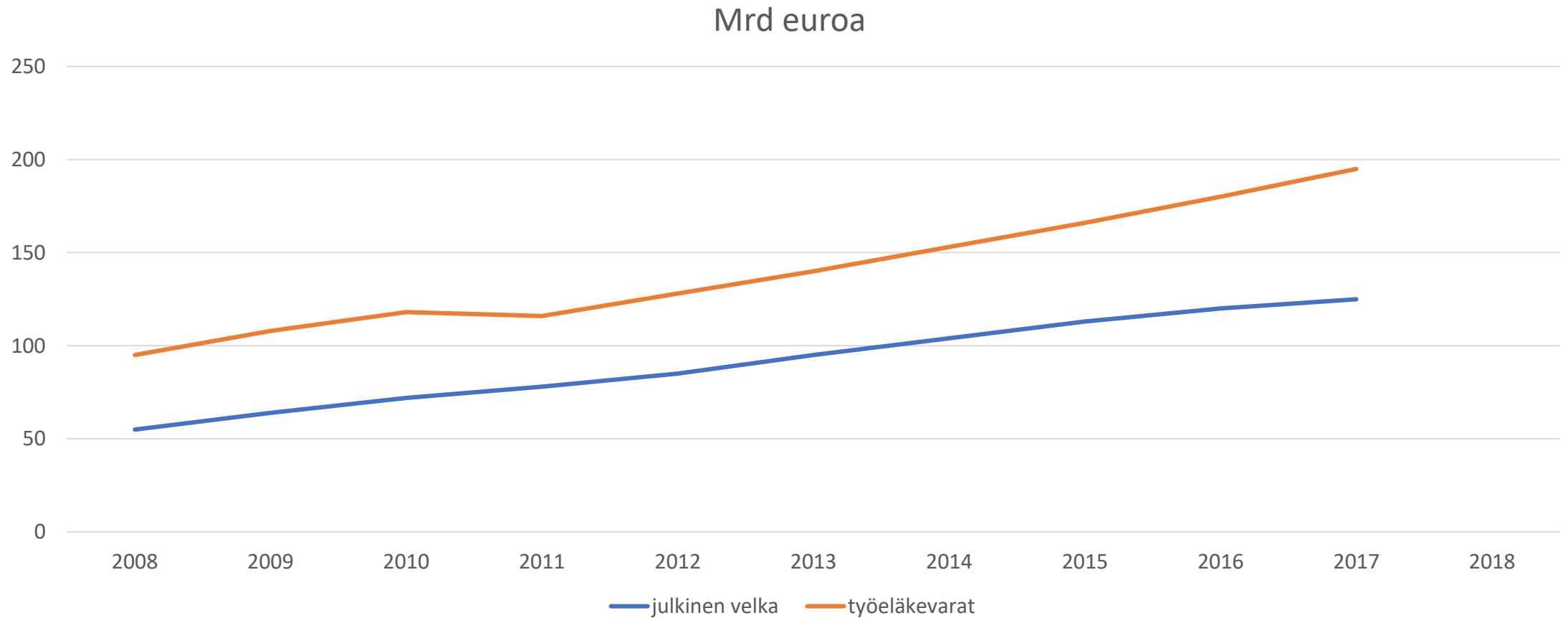
Suomen erityisongelmat

- Suomen talous kärsi BKT:lla mitattuna globaalikriisistä enemmän kuin muut teollisuusmaat
- Selityksenä viennin poikkeuksellisen jyrkkä lasku vuonna 2009, selittäjinä:
 - Nokian matkapuhelintoimintojen loppuminen
 - Paperiteollisuuden kapasiteetin lasku
 - Investointitavaroiden globaalin kysynnän pitkäaikainen lasku
 - Raaka-aineiden hintojen lasku
- Vientitulojen pitkäaikaisesta romahduksesta (2009-2016) huolimatta Suomessa vältettiin suurtyöttömyys ja elintason lasku – selityksenä elvyttävä finanssipolitiikka ja kotitalouksia hyödyttänyt matala korkotaso, joiden vuoksi kotimainen kysyntä ei vähentynyt

Suomen kasvu EU-keskiarvoa heikompaa 2009-2016

Julkisen sektorin rahoitusaseman kehitys

Miksi kasvu (vihdoin) käynnistyi Euroopassa?

- Pitkä taantuma aiheutti kasvupessimismiiä – lopulta kasvu kuitenkin käynnistyi uudelleen
- Kasvu on lähtenyt hitaasti liikkeelle velkaongelmien ja rahoitusmarkkinoiden heikentyneen riskinottokyvyn vuoksi; kriisi heikensi myös yritysten ja kotitalouksien odotuksia
- Euroopassa kasvun käynnistymisen taustalla useita tekijöitä:
 - Matalien korkojen politiikka alkaa vähitellen vaikuttaa
 - Finanssipolitiikan kiristyminen pysähtyi
 - Euron heikentyminen paransi kilpailukykyä

Miksi kasvu (vihdoin) käynnistyi Suomessa?

- Vientialat:

- Viennin ja tuotannon supistuminen kriisialoilla päättyi
- Telakka- ja autoteollisuus lähti nousuun uusien isäntien avulla
- Venäjän talous ja ruplan kurssi vakautuivat vuoden 2014 ongelmien jälkeen
- Maltilliset tuloratkaisut parantaneet kilpailukykyä vuodesta 2012 lähtien

- Kotimarkkinat:

- Matalat korot ja kaupungistuminen käynnistivät rakennustoiminnan vahvan kasvun
 - Finanssipolitiikka palasi neutraaliksi vuoden 2015 kiristysten jälkeen

- Kuluttajien luottamus vahvistunut

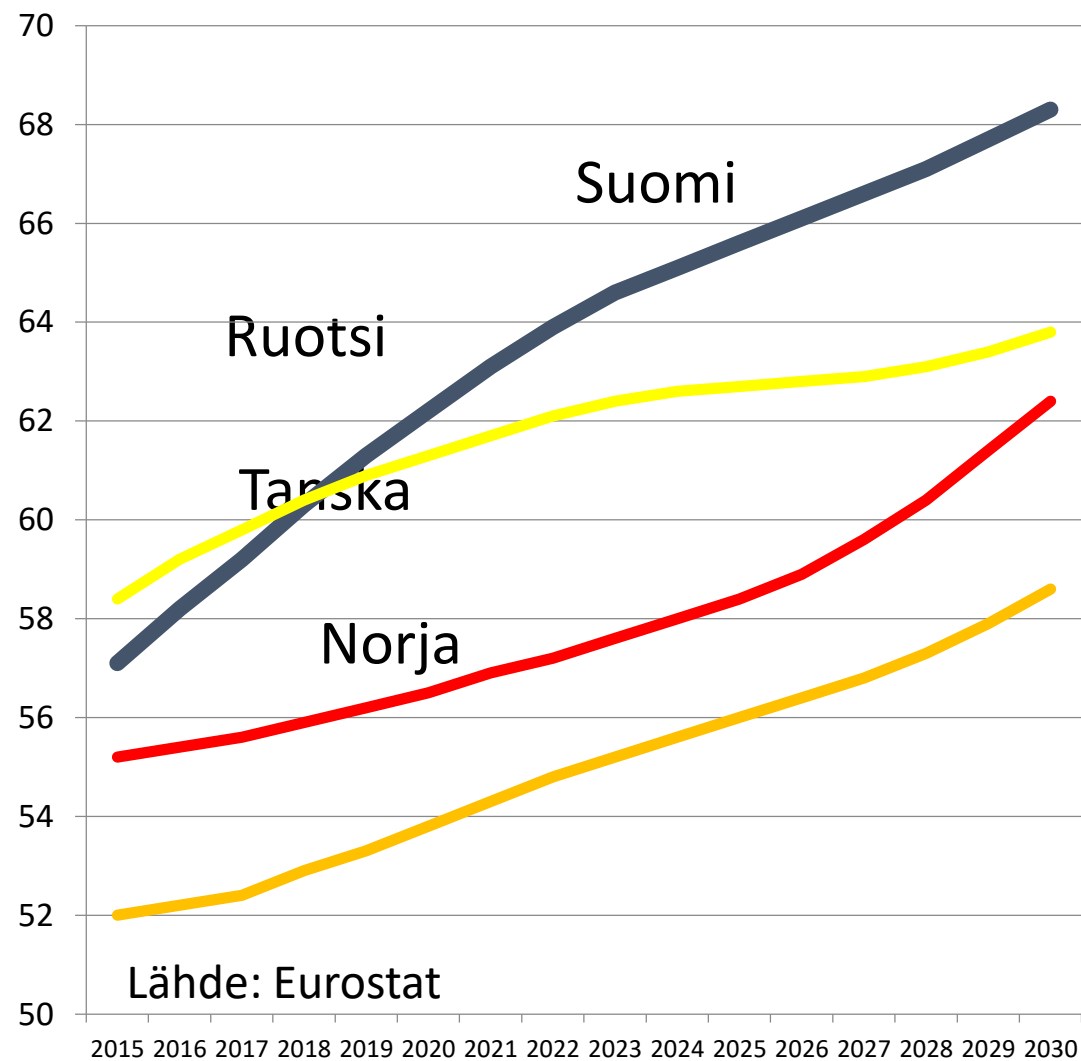
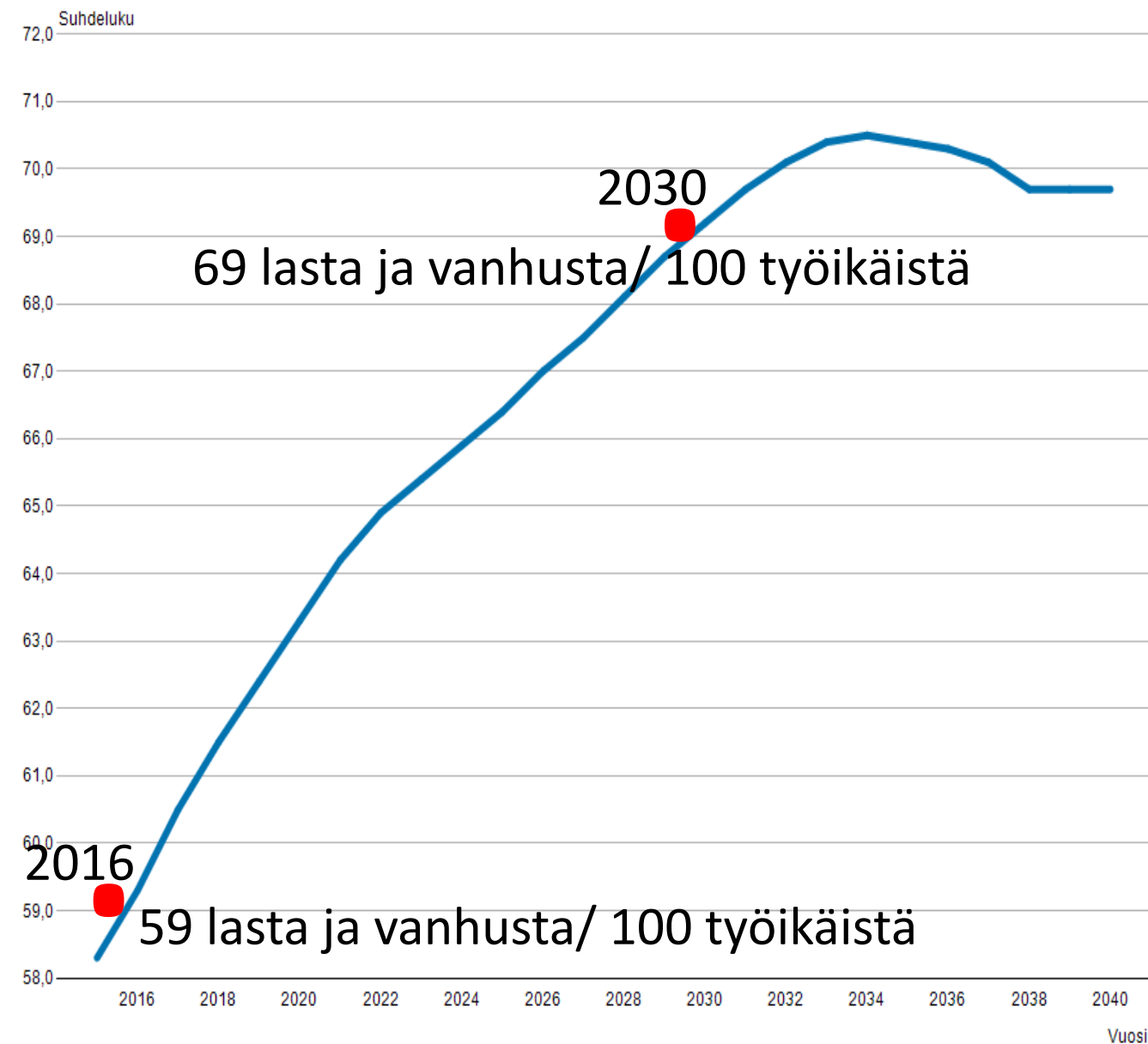
Voiko kasvu jatkua?

- Palataanko vanhaan malliin, jossa tuottavuuden tasainen kasvu pitää yllä jatkuvaa talouskasvua?
- Toisaalta: tuottavuuden nopeaan kasvuun suhtaudutaan epäillen
 - Perusteltua, koska tuottavuuden kasvu on hidastunut kaikissa teollisuusmaissa 1970-luvulta lähtien: 3 % → 1 %
- Toisaalta: yleisesti uskotaan, että tekniikka kehittyy ja jopa nopeammin kuin ennen – tämän pitäisi johtaa nopeaan tuottavuuden kasvuun (robotit, tekoäly jne.)
- Ekonomistinen arvio: teknologinen kehitys luo mahdollisuuksia tuottavuuden kasvuun, mutta mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää investointeja, joilla pääomakanta uusiutuu
 - Jos investointiaste pysyy matalana, tuottavuuden kasvu pysyy hitaana

Pitkän aikavälin haasteet pysyvät

- Talouden elpyminen vuosina 2015-2018 (?) auttaa korjaamaan keskipitkän ajan ongelmia työllisyydessä ja julkisessa taloudessa...
- ... mutta haasteena säilyy edelleen pidemmän aikavälin ennakoitu väestökehitys, jonka arvioidaan johtavan uudelleen julkisen talouden ongelmiin

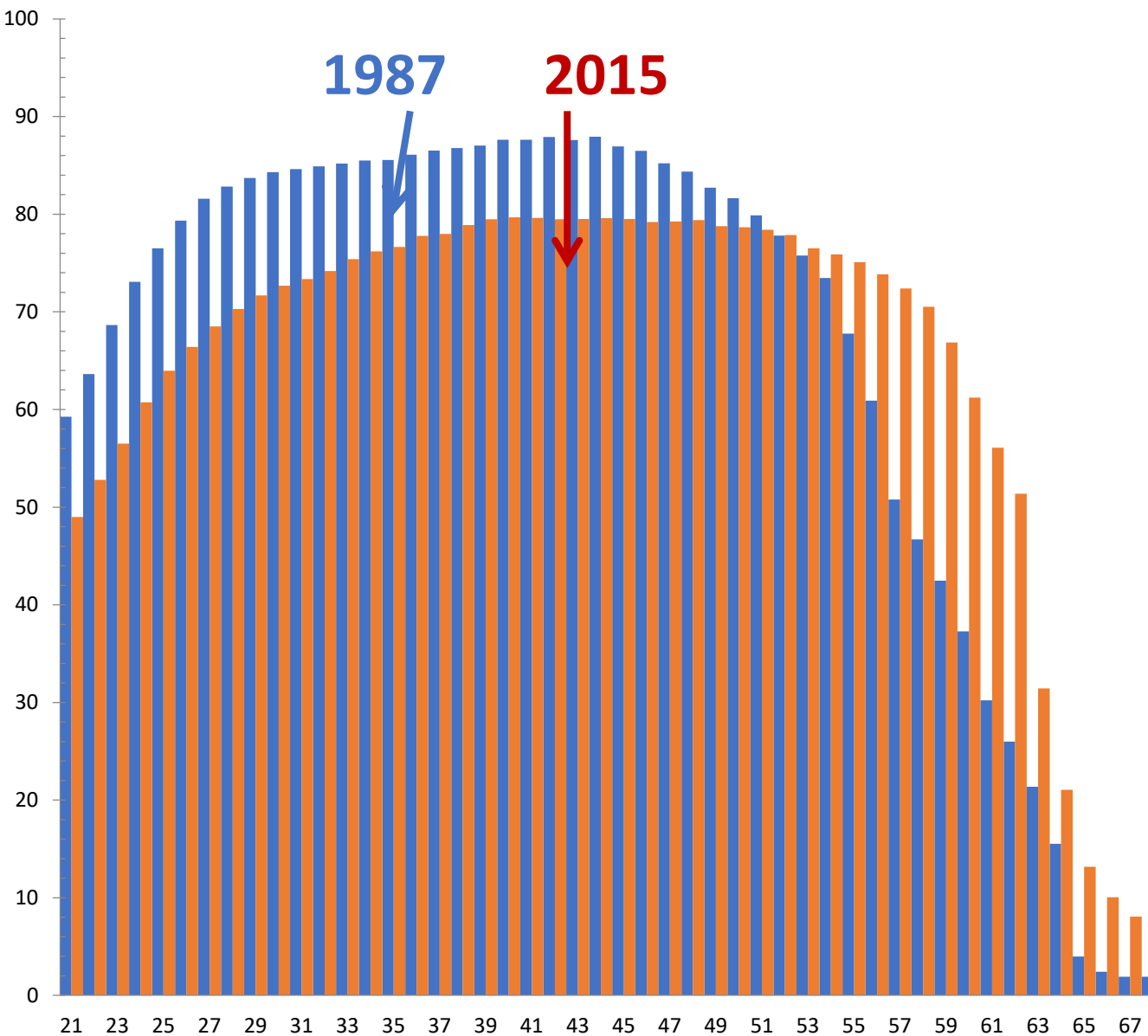
Huoltosuhte (alle 15-v. ja yli 64-v. määrä sataa työikäistä kohti)

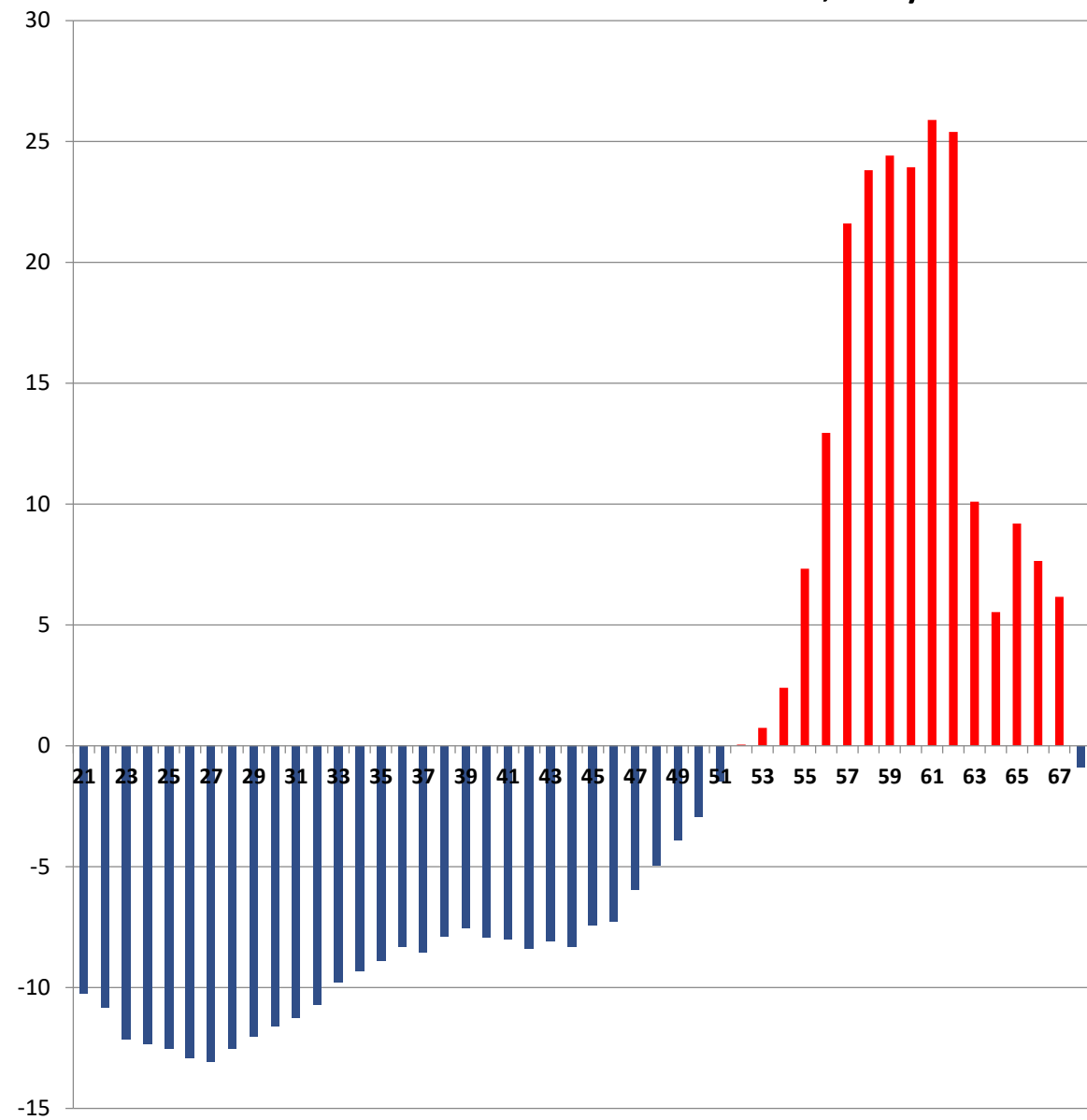
Pitkän aikavälin haasteet ja ratkaisut

- Ikärakenteen muutos aiheuttaa julkiseen talouteen kestävyysvajeen sote-menojen ennakoidun kasvun vuoksi
- Kestävyysvajeesta selvitään, jos:
 - Ikääntyvän väestön toimintakyky muuttuu nykyistä paremmaksi (terveys & teknologia)
 - Sote-palvelujen tuotanto tehostuu
 - Työikäinen väestö kasvaa ennakoitua enemmän ja huoltosuhde paranee (maahanmuutto & syntyvyys)
 - Työllisyysaste kehittyy oletettua paremmin ja saavutetaan pohjoismainen taso
 - Tuottavuus ja reaalitulot nousevat selvästi ennakoitua paremmin

Työllisyysaste ikäluokittain (21-68-vuotiaat) 1987 ja 2015, %

Työllisyysasteen muutos ikäluokittain, 2015 verrattuna vuoteen 1987, %-yks.

Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto

Onko roboteista apua?

- Robottien pelätään vievän työt – toisaalta teknologinen kehitys on aina ennenkin vienyt töitä ja tehnyt tilaa uudenlaisille töille (vähemmän piikoja ja renkejä, enemmän personal trainereita)
- Robotit voisivat parantaa merkittävästi ihmistyön tuottavuutta, mikä olisi arvokasta heikentyvän huoltosuhteen taloudessa
- Teollisuustuotannon automatisointi mahdollistaa tuotannon sijoittumisen myös korkeiden kustannusten maihin
- Hoivateknologian kehityksestä voisi tulla tämän vuosisadan merkittävin sote-uudistus

KIITOS

